

Kongemødet i Ulfsbäck præstegård februar 1629

– en dansk diplomatisk triumf på tragisk baggrund

Af Knud J.V. Jespersen

Ved det berømte kongemøde mellem Christian IV og Gustav II Adolf i Ulfsbäck præstegård, februar 1629 mødtes Danmark og Sverige så at sige i døren til den store europæiske konflikt, som vi af konvention kalder Trediveårskrigen. Et selvsikkert Sverige under Gustav Adolfs dynamiske og karismatiske ledelse var på vej ind på den europæiske scene, mens et slået og ydmyget Danmark var på vej ud. Mange i samtiden havde ventet og håbet, at kongemødet ville føre til en koordineret nordisk indsats mod de sejrige katolske magter. I stedet førte det til yderligere uddybning af kløften mellem de to riger, hvis veje derefter for alvor skiltes. Med anledning i en diskutabel tolkning af mødet i Leo Tandrup's disputats argumenterer lektor ved Odense Universitet, dr. phil. Knud J.V. Jespersen her for, at mødets forløb må fortolkes først og fremmest som udtryk for fundamentale nordiske interesse modsætninger i selve Østersøen, selv om især de svenske forhandlere gjorde sig store anstrengelser for at tilsløre dette forhold. Dette modsætningsforhold udelukkede næsten pr. definition virkeliggørelse af drømmen om en fællesnordisk indsats i Trediveårskrigen, hvorfor mødet nærmest på forhånd var dømt til at ende resultatløst.

Den egentlige anledning til på ny at fremdrage denne lille – i litteraturen i øvrigt ganske velbelyste – episode i dansk udenrigspolitisk historie er mit arbejde for nogen tid siden med at anmelde Leo Tandrup's store værk om dansk udenrigspolitik 1613-25, hvori han drager nogle ikke ganske holdbare fortolkningsmæssige konsekvenser af kongemødet. Efter at have lagt sig fast på Arthur Stilles indringningstese som grundlag for fortolkningen valgte Tandrup at nedtone betydningen af andre mulige forklaringer på det dansk-svenske modsætningsforhold, herunder f.eks. hele dominium maris Baltici-problemet. Dette bragte ham flere gange til det postulat, at Danmark og Sverige i virkeligheden havde betydelige fælles dominieinteresser i Østersøen, og at Ulfsbäck-mødets forløb dokumenterede dette. Underforstået: det var ikke på dette punkt, men i indringningspolitikken den egentlige interessekonflikt lå¹. I dette synspunkt er

1. Leo Tandrup, *Mod triumf eller tragedie*. Bd. I-II. Århus 1979. Her bd. I, s. 78, note 44,

jeg fundamentalt uenig, hvilket også fandt udtryk i anmeldelsen, om end det ikke dér var muligt at gennemføre en længere diskussion af problemet. Men da spørgsmålet har konsekvenser for fortolkningen af hele den nordiske magtkamp i 1620'erne, skal jeg her benytte lejligheden til i mere udførlig form at drøfte både Ulfsbäck-mødet og karakteren af de magtinteresser, der ved denne lejlighed krydsede klinger. Det bør i øvrigt med det samme understreges, at der ikke i det følgende vil blive føjet meget nyt til vor rent faktiske viden om kongemødets forløb. Jeg har ikke haft adgang til andet og mere kildemateriale, end der også forelå for mine forgængere på feltet. Foranlediget af Tandrup er mit hovederinde blot at præcisere og begrunde den fortolkning af forhandlingerne, som jeg finder mest dækkende.

Min opfattelse er – lad det straks være fastslået – at Ulfsbäck-mødets hele forløb dokumenterer den absolutte uforenelighed af danske og svenske interesser. Som så ofte før tørnede de også ved denne lejlighed frontalt sammen, personificeret først og fremmest i de to nordiske monarker, Christian IV og Gustav II Adolf. De fleste af mødets historikere har haft øje for denne interessekonflikt, selv om det også er et generelt træk, at de først og fremmest har opfattet mødets forløb som en illustration af forskellene i de to kongers personlighed og politiske format. Resultatet har næsten undtagelsesløst været en lovprisning af den visionære, vidsynede statsmand, Gustav Adolf og en nedvurdering af den snævertsynede kommunalpolitiker, Christian IV². Denne biografiske fiksering har efter min opfattelse lagt sig hindrende i vejen for en fyldestgørende vurdering af kongemødets politiske forudsætninger, indhold og konsekvenser. I det følgende skal vægten derfor lægges på en analyse deraf, idet specielt de involverede parterers hensigter med mødet skal konfronteres med dets resultater.

At mødets parter vurderede forløb og resultater vidt forskelligt fremgår alene af de to monarkers nogenlunde samtidige udsagn. I et brev,

jfr. s. 158, note 25a. Min anmeldelse af bogen fremkom i *Historisk Tidsskrift*, bd. 81, 1981, s. 242-53.

2. Litteraturen om mødet er fortrinsvis af ældre dato og ejheller særlig omfangsrig. Bortset fra korte beskrivelser i gængse nyere oversigtsværker er mødet i mere udførlig form behandlet af A. Fabricius, *Gustav Adolfs og Kristian den 4des møde i Ulfsbæk i Februar 1629*, *Historisk Månedsskrift for folkelig og kirkelig Oplysning*, bd. VIII, 1887, s. 237-47; Dietrich Schäfer, *Die Zusammenkunft Gustav Adolph's mit Christian IV. von Dänemark zu Ulfsbäck 1629. Ein Beitrag zur Charakteristik Gustav Adolph's*, *Preussische Jahrbücher*, bd. 105, 1901, s. 39-62, samt Nils Ahnlund, *Ulfsbäcks möte. Tal vid hembygdsfesten vid Ulfsbäcks prästgård midsommarafton 1929*, (trykt i forf.s *Kring Gustav Adolf*, Stockholm 1930, s. 143-58).

dateret umiddelbart efter mødets afslutning, til kansleren Christen Friis, der på denne tid befandt sig i Lübeck som medlem af den danske delegation ved fredsforhandlingerne, noterede Christian IV: »Den sammenkomst till wulssbeck giick, gud uerre loffuit, ret uel aff, saatt uy skyltiss gode uenner ad«³. I skarp kontrast hertil bemærkede Gustav Adolf i et brev, dateret Jönköping den 5. marts, til sin kansler Axel Oxenstierna, at »Konungen [Christian IV] måste hafva varit drucken, tha han gaf Rask commission och creditif, heller Rasch hufvudwill, att han icke rätt hafver förstått Konungen. Summa, parturiunt montes, nascitur ridiculus mus«⁴. Christian IV's åbenlyse tilfredshed med mødets forløb og Gustav Adolfs lige så åbenbare skuffelse er ikke til at tage fejl af. Alene dette understreger, at de to forhandlingsdelegationer må være mødt op i Ulfsbäck med vidt forskellige mål og hensigter. Eller med andre ord: de interesser, de hver især repræsenterede og søgte at fremme, var vidt forskellige. En nærmere afklaring af disses karakter forudsætter imidlertid en undersøgelse af mødets forløb og indhold.

Kongemødets forløb

I betragtning af de fremragende detaljerede beskrivelser af forhandlingerne, der findes i de ældre behandlinger af mødet, er det overflødigt her at inkludere sig på noget sådant⁵. Derimod er det nødvendigt kort at skitserede begivenhedsforløbet og forhandlingsgangen som grundlag for den følgende fortolkning.

Kongemødet, der efter alt at dømme var kommet i stand på Christian IV's tilskyndelse, fandt sted i Ulfsbäck præstegård på den svenske side af den hallandske grænse i tiden 23.-26. februar 1629⁶. Den danske forhand-

3. Christian IV til kansler Friis, dat. København den 28. februar 1629; trykt i C. F. Bricka og J. A. Fridericia (udg.), *Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, 1589-1648*. Bd. II, Kbh. 1889-91, nr. 168.

4. Gustav II Adolf til Axel Oxenstierna. Trykt i *Rikskansleren Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling*, utg. av Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antiquitets-Akademin, Stockholm 1888 ff., her sen. avd., bd. I, s. 463-64.

5. Især Dietrich Schäfers afhandling (jfr. note 2) udmærker sig ved sin udførlige beskrivelse af mødets forløb.

6. At initiativet til mødet udgik fra Christian IV fremgår dels af Gustav Adolfs ovennævnte (note 4) brev til Oxenstierna, dels af en indberetning til svenskekongen fra diplomaten Christoffer Rasch, der i begyndelsen af december 1628 aflagde Christian IV besøg. Under dette havde kongen udtrykt ønske om et møde, hvilket Rasch lod gå videre i sin indberetning af 12. december 1628 (*Svenske Rigsarkiv*). Gustav Adolf bekræftede derefter ved brev af 19. jan. 1629, at han var parat til at møde den danske konge ved

lingsdelegation bestod, foruden kongen, af rigsråderne Christen Thomesen Sehested, Otte Skeel og Jost Høeg. Den svenske konge havde ved sin side rigets feltherre Jacob de la Gardie, rigskanslerens broder Gabriel Oxenstierna samt Hr. Per Banér. Hertil kom på begge sider et betydeligt antal personer af fyrsteligt og adeligt blod. Ingen af disse synes dog at have deltaget i de egentlige forhandlinger, hvorfor der heller ikke er nogen grund til at hæve deres anonymitet.

Forhandlingerne afvikledes over fire møder, hvoraf det første, der var et fællesmøde mellem kongerne og rigsrådsdelegationerne, fandt sted umiddelbart efter ankomsten til præstegården om eftermiddagen den 23. februar⁷. Det afsluttedes med taffel og drikkelag til ud på natten. Anden møderunde havde kun kongerne som deltagere og fandt sted næste dags formiddag i Christian IV's sovegemak, hvor den svenske konge opsøgte den danske. De to monarkers forhandlinger varede til noget op på dagen og sluttede med en aftale om at lade de to rigsrådsdelegationer mødes til detailforhandlinger. Dette, det tredje møde fandt derefter sted sidst på eftermiddagen samme dag og sluttede i god tid inden aftenmåltidet. Fjerde og sidste forhandlingsrunde afvikledes samme aften efter taflet med samtlige forhandlere til stede. Måske er det dog nok lidt af en tilsnigelse at betegne denne del af mødet som en egentlig forhandlingsrunde. Situationen var nemlig den, at forhandlingstemaerne blev diskuteret, mens deltagerne stod på gulvet og drak »starkt«. Diskussionen sluttede dog temmelig brat med det bekendte åbne skænderi mellem monarkerne, der derefter hen ad midnat gik hver til sit. Om morgenen den 25. aflagde kongen af Sverige endnu en gang visit i Christian IV's sovegemak, og op ad dagen mødtes rigsrådsdelegationerne en sidste gang for at udveksle det sidste skriftlige materiale. Denne dags mødevirksomhed bør dog

grænsen omkring den 20. februar (RA, TKUA, Akter vedr. det politiske forhold til Sverige 1626-34). – Der hersker i beretningerne fra mødet nogen usikkerhed om mødets kronologi. Jeg støtter mig i min tidsbestemmelse på vor mest samtidige kilde, Christian IV's skrivekalender for 1629, udg. af Chr. Molbech i *Danske Samlinger*, bd. V, 1869-70, s. 58 ff. Skrivekalenderens dateringer stemmer med samtidige dateringer på kreditiver og forhandlingsdokumenter.

7. Rekonstruktionen af forhandlingsforløbet er fortrinsvis sket på grundlag af to nogenlunde samtidige øjenvidneberetninger, nemlig den danske rigsråd, Christen Thomesen Sehesteds optegnelser, der findes i original i RA, TKUA, Akter vedr. det politiske forhold til Sverige 1626-34, men er udgivet af P. W. Becker i *Danske Magazin*, 3. rk., bd. I, s. 127-30. Desuden den svenske rigsråd Gabriel Oxenstiernas meget udførlige beskrivelse, der findes i original i Uppsala Universitetsbibliotek, men er udgivet af C. G. Styffe i *Historiska Handlingar*, bd. VIII, nr. 4, Stockholm 1881, s. 1-17. Desuden er hovedaktørernes egne, men mere summariske beretninger benyttet, jfr. ovenfor note 3 og 4.

næppe betegnes som forhandlinger, idet der efter alt at dømme blot blev talt om ligegyldigheder eller afviklet formalia, og ikke mindst fordi det kongelige skænderi den foregående aften havde sat en effektiv stopper for al videre konstruktiv forhandling. Danskerne ville allerede denne dag have tiltrådt tilbagerejsen; men det onde vejr kombineret med svensk gæstfrihed bevirkede, at afrejsen blev udsat til dagen efter. Kongerne skiltes da under udfoldelse af det samme store ceremoniel som ved ankomsten.

Mødet endte således i en temmelig dyster stemning, hvilket meget vel svarer til, at det fandt sted på en særdeles dyster baggrund. Nemlig på den ene side Danmarks fuldstændige nederlag i Kejserkrigen, der så småt var ved at finde sin afslutning gennem de netop påbegyndte fredsförhandlinger i Lübeck, og på den anden Sveriges stadig voksende engagement i den store europæiske krig – et engagement, der bragte landet stadig tættere på aktiv deltagelse. Forhandlingstemaerne på kongemødet var i høj grad bestemt af denne situation.

Som helhed kendetegnes forhandlingerne af, at Gustav Adolf hele tiden bevarede forhandlingsinitiativet, mens danskerne spillede en passiv rolle. Dette viste sig allerede i det første plenummøde straks efter ankomsten. Den svenske konge indledte da straks samtalen ved at understrege den store fare, der truede begge de nordiske riger på selve deres eksistens, hvis man blot passivt affandt sig med den store kejserlige flådeoprustning i Østersøen, og hvis Danmark ved gunstige fredsbetingelser lod sig lokke til at slutte seperatfred i Lübeck. Vejen ville da efter Gustav Adolfs mening være åben for en kejserlig-katolsk magtopbygning, der snart ville medføre, at »wi ... alle skulle bliffue henført i Americam att syde Sucker«⁸. Derfor foreslog han indgåelse af en offensiv-defensiv pagt mellem Danmark og Sverige samt oprettelse af en fælles kampstyrke til indsættelse i Tyskland for på denne måde at komme den truende katolske magtopbygning i forkøbet. Udgifterne dertil foreslog han fordelt med tre fjerdedele til Sverige og en fjerdedel til Danmark. Christian IV reagerede imidlertid nærmest modvilligt og erklærede henholdende, at det vigtigste for ham var at få sine tabte provinser tilbage gennem forhandlinger med de kejserlige, ikke at indlade sig på nye krigsforetagender.

Diskussionen om dette emne fortsattes under de to kongers morgenmøde den 24., hvor Gustav Adolf med stor iver »urged den samme

8. Udtrykket stammer fra Sehesteds optegnelser; jfr. også Gabriel Oxenstiernas beretning.

Materi«⁹. En anelse taktløst lagde svenskekongen ud med en temmelig sårende og bedrevidende kritik af den danske konges krigsførelse, der nærmest blev karakteriseret som amatøragtig. Derefter fremhævede han atter den store fare, der truede begge de nordiske riger efter det danske nederlag. Han afsluttede denne belæring af sin ældre danske kollega med at spørge, hvad Christian IV egentlig havde tænkt sig at gøre for at forhindre de kejserliges fremgang. Dertil svarede den danske konge – af forståelige grunde noget mut – at han satte sin lid til den danske overlegenhed til søs. Derigennem mente han nok fra søsiden at kunne spærre de kejserlige adgangen til Østersøen. Hvortil Gustav Adolf kort afvisende bemærkede, at en sådan strategi ikke ville give nogen varig sikkerhed. Denne ville kun kunne opnås gennem massiv militær tilstedeværelse i selve Tyskland – m.a.o. ved landsættelse i nordtyskland af en »statlig armee«, hvormed katolikerne kunne tvinges bort fra søkanten. Dermed var svenskekongen tilbage i sit hovedtema fra aftenen forinden, nemlig oprettelse af en militæralliance mellem Danmark og Sverige, der skulle danne grundlag for oprettelse af invasionshæren under Gustav Adolfs direktion. Da Christian IV stadig forholdt sig skeptisk, tilbød Gustav Adolf at reducere det danske bidrag til styrken til seks tønder guld i rigsdaler til aflønning af tyske lejetropper. Men hertil svarede den danske konge undvigende, at et beløb af denne størrelse lå langt over Danmarks aktuelle formåen, og at det var fuldstændig udelukket, at landet skulle kunne præstere en fjerdedel af krigsomkostningerne. Gustav Adolf ytrede på sin side højlydt tvivl om rigtigheden af dette og spurgte – tilsyneladende noget i vildrede over dansk kongens åbenlyse modvillighed – hvordan i alverden Christian IV så havde tænkt sig at sikre sit riges fortsatte eksistens og få sine tabte lande igen. Hertil svarede Christian IV blot lakonisk: »Vi sætter vort håb til Gud«¹⁰ – et svar, der gjorde Gustav Adolf så ganske paf, at han foretrak at gøre en ende på samtalen. Forinden enedes kongerne dog om at lade rigsrådsdelegationerne fortsætte forhandlingerne senere på dagen.

Denne tredie forhandlingsrunde afspejlede tydeligt svenskernes stigende forvirring om de danske hensigter med mødet – en forvirring, der var blevet skærpet efter formiddagens møde mellem kongerne¹¹. De svenske forhandlere lagde straks ud med at kræve en forklaring på den danske

9. Citatet er fra Sehesteds korte optegnelse om denne forhandlingsrunde, om hvilken Gabriel Oxenstierna til gengæld beretter så udførligt, at han som forlag må have haft notater, taget under selve samtalen.

10. Gabriel Oxenstiernas beretning (udg. s. 13).

11. Sehesteds optegnelser, der udførligt behandler denne forhandlingsrunde.

konges hensigt med mødet. Det var jo ham, der gennem gesandt Rasch havde ønsket det. Lidt troskyldigt svarede de danske råder, at der fra dansk side var to grunde til at ønske mødet, nemlig for det første »att all verden kunde see, med huad enighed och sambyrdis Omhue begge Konger waaget for disse Land«, og for det andet et ønske om svensk bistand til en sømilitær indsats i Østersøen mod de kejserlige flådeplaner. De svenske forhandlere bemærkede dertil, at kongen af Sverige naturligvis ville møde i søen, hvis der var behov derfor, men at de gerne så, at forhandlingerne resulterede i en videregående aftale mellem de to magter om fælles optræden under fredsforhandlingerne i Lübeck og en offensiv-defensiv pagt mellem de to riger. Svenskerne overgav derpå to aktstykker til danskerne, nemlig et dokument indeholdende fire »puncta«, hvorpå man ønskede danskernes reaktion, samt et dokument, der opregnede »mediis pacis«, dvs. det svenske forslag til betingelser for fredsslutning med de kejserlige, som man i fællesskab skulle føre frem i Lübeck¹².

Aktstykket med de fire »puncta« rummede følgende forslag fra svensk side: 1) de to konger skulle enes om at føre fælles fredsforhandlinger i Lübeck, 2) fredsbetingelserne skulle være fælles for begge riger, 3) kongerne skulle forpligte sig på de således aftalte fredsbetingelser, lige som ingen af dem måtte indgå separاتفred med de kejserlige; 4) da kongen af Sverige gennem undsætningen af Stralsund var blevet direkte indblandet i den tyske krig, og da han vurderede, at det næppe ville være muligt at opnå fred på de foreslåede betingelser, agtede han at gøre invasion i Tyskland. Han anmodede derfor om den danske konges venlige råd m.h.t. dette angrebs iværksættelse. – Skønt forslaget ikke rummede et udtrykkeligt tilbud om en egentlig militæralliance mellem Danmark og Sverige, indeholdt det dog alligevel en tydelig invitation til Danmark om at binde de to rigers skæbne sammen over for de kejserlige. Og denne sammenbinding ville blive så tæt, at dens logiske konsekvens var den militæralliance, som Gustav Adolf mundtligt fremsatte forslag om under de første forhandlinger. Den danske reaktion var på alle punkter negativ og afstandtagende. Man fastslog i svaret, at der ikke kunne blive tale om

12. Sehesteds optegnelser. Et eks. af »Puncta, huar wppå H. K. Ma. af Swerige ... begierer K. Mⁿ i Danmark sigh förklara wille« med Sehesteds egenhændige randnotater om de danske svar findes i RA, TKUA, Akter vedr. det politiske forhold til Sverige 1626-34. De svenske »mediis pacis« kendes kun i Jacob Langebecks afskrift fra det i 1826 brændte arkiv på Rosenholm. Sehesteds udskrift lyder (i Langebecks afskrift): »17 Articuli pacis som Kongen af Sverrig os ad deliberandum offuerleverede«. De er refereret af Chr. Molbech, *Kong Christian IV's egenhændige Breve*, bd. I, Kbh. 1848, s. 383-84 på grundlag af Langebecks afskrift.

at ændre på de fredsbetingelser, der allerede for en måneds tid siden var tilstillet kejseren, hvorfor man heller ikke kunne tiltræde forslaget om fælles optræden i Lübeck. Videre henvistes til, at forpligtelser af så vidtgående karakter, som indeholdt i det svenske forslag, ikke kunne indgås af den tilstedeværende delegation, men måtte forhandles med stænderne hjemme i Danmark. Endelig afviste man blankt at give den svenske konge noget som helst råd vedrørende det planlagte angreb, »fordi at Raad og Anledning vden medfølgende giørlig assistents var inutil« – underforstået: man ønskede ikke selv den fjerneste forbindelse med de svenske krigsplaner. En mere total afvisning af den svenske tilnærmelse kunne næppe tænkes.

De af svenskerne foreslåede »mediis pacis« var næppe heller egnede til at styrke det danske håb om snarlig fred. Dette aktstykke rummede nemlig en række krav, der måtte forekomme de sejrriige kejserlige tropper helt uantagelige. Deriblandt krav om kejserlig rømning af såvel den over- som den nedersaksiske kreds, demolering af samtlige kejserlige militære anlæg ved Østersøen og Nordsøen, fjernelse af de kejserlige orlogsfartøjer fra havnene og tilbagegivelse af samtlige erobrede danske områder. Vidste man ikke bedre, skulle man tro, at disse »mediis pacis« var dikteret af krigens sejrende part, hvorfor Gustav Adolfs let ironiske vurdering, at freden næppe ville blive opnået på »föreslagne conditioner«, utvivlsomt var særdeles realistisk. Betingelserne var ikke egnede til at skabe fred, men særdeles velegnede til at sikre krigens fortsættelse. Det er derfor intet under, at de krigstrætte danske forhandlere i deres svar på de fire »puncta« pure afviste at diskutere fælles fredsoplæg i Lübeck. Med det afvisende danske svar på de svenske forslag sluttede dette sidste egentlige forhandlingsmøde under sammenkomsten i Ulfsbäck. Straks efter blev der kaldt til taffel, og senere »inter pocula« udspandt sig de sidste meningsudvekslinger om mødets emne.

Da majestæterne efter måltidet havde stået en stund ude på gulvet og »starkt druckitt«, forsøgte Gustav Adolf en sidste gang at overtale Christian IV til at indgå den foreslåede alliance med Sverige¹³. Som led i overtalelsesforsøget slog han nu yderligere af på sine krav til Danmark, idet han pointerede, at de danske ydelser kunne fastsættes af Christian IV selv, blot danskerne ville »göre ett medh oss«. Danskekongen betakkede sig dog høfligt, men bestemt med ordene: »... nogott att begynne, dett wij inthe kunne uthföra, dett kunne wij inthet göra«. Efter denne fornyede afvisning synes Gustav Adolf helt at have opgivet den vrangvil-

13. Gabriel Oxenstiernas beretning, jfr. Sehesteds optegnelser.

och Dannemark nu ähr för Sverige på denn sidan som en mur, hwilket der dett skulle undergå (dett Gudh nådeligen affuende), skole hela moles belli komma Sverige allena på halsen«¹⁵. Med disse ord sammenkoblede han i sin argumentation Danmarks og Sveriges sikkerhed, og dermed legitimerede han også forslaget om svensk deltagelse i Lübeck-forhandlingerne og fælles optræden under fredsforhandlingerne, således som det konkret fandt udtryk i de to aktstykker, de fire »puncta« og de svenske forslag til »mediis pacis«¹⁶. I realiteten indebar forslagene dansk suverænitetssafgivelse til en fælles forhandlingsdelegation, svensk vetoret over for evt. aftaler med den kejserlige modpart og i sidste ende – som Gustav Adolf åbent erkendte under forhandlingerne – en fortsættelse af den tyske krig med Sverige som den altdominerende allierede og svenskekongen som krigens »direktør«. Gustav Adolfs forslag bør derfor betragtes – ikke som et forsøg på gennem fælles optræden i Lübeck at nå frem til en samlet fredsløsning – men som en metode til at forhindre en uønsket separatfred mellem Danmark og de kejserlige og gennem uantagelige fredsbetingelser tvinge Danmark over i den svenske lejr.

Den anden del af det svenske forhandlingsoplæg – forslaget om en militær alliance mellem de to lande – lå i logisk forlængelse af denne tankegang. Mens det første forslag ved påvisning af de sikkerhedsmæssige risici skulle skræmme danskerne fra at slutte separatfred, præsenteredes med det andet forslag et sikkerhedspolitisk alternativ for Danmark, nemlig alliancen med Sverige. Også for dette ivrede Gustav Adolf fra forhandlingernes begyndelse, og han vedblev at insistere på det gennem hele forløbet. Så stor vægt tillagde han det, at han som påvist flere gange slog af på kravene til omfanget af den danske bistand for til slut at stille sig tilfreds med en ubestemt hjælp efter danskernes egen bestemmelse, blot de ville gøre fælles sag med ham. I sin iver gik han endda så vidt, at han ved den afsluttende sammenkomst brød én af etikettens mest elementære regler og henvendte sig direkte til de danske rigsråder, nærmest tryglende om deres tilslutning til forslaget¹⁷. Det hele forløb og de gentagne betydelige nedslag i fordringerne over for de danske indvendinger understreger forslagets store betydning for Gustav Adolf. Samme forhold understreger tillige, at selve den danske militære og økonomiske bistand i den tilstundende krig kun var af sekundær interesse for sven-

15. Gabriel Oxenstiernas beretning (udg. s. 7).

16. Jfr. note 12 ovenfor.

17. Gabriel Oxenstiernas beretning rummer en næsten plastisk beskrivelse af scenen. Scheestad indskrænker sig til at betegne svenskekongens formaning af de danske råder som »valde pungens«.

skerne. Deres primære interesse var helt åbenbart – hvilket jo også lå i forslaget om fælles forhandlingsoplæg i Lübeck – at bortskaffe Danmark som en potentiel trussel mod det svenske moderland, når tysklandsfelttoget var iværksat, og – optimalt – at gøre dette ved at binde Danmark til sig som allieret i krigen.

Gustav Adolf kom med andre ord til Ulfsbäck med et ganske veldefineret forhandlingsmål: at bringe Danmark i en position, der sikkerhedspolitisk ville give Sverige de gunstigst mulige betingelser i dén tyske krig, som Gustav Adolf anså for uundgåelig. Den svenske forhandlingsstrategi var bygget op omkring to hovedpunkter: ødelæggelse af mulighederne for dansk separatfred med kejseren, camoufleret som forslag om fælles forhandlingsoplæg, og eliminering af Danmark som militær trussel i ryggen i den sårbare situation efter invasionens start, forklædt som forslag om en offensiv-defensiv militæralliance.

Dette særdeles entydige svenske mål må ses i sammenhæng med den svenske politiske situation omkring årsskiftet 1628/29, således som den opfattedes af Gustav Adolf og hans nærmeste politiske rådgivere¹⁸. Sagen var nemlig den, at den svenske politiske inderkreds længe – og i hvert fald lige siden Wallenstein i 1627 kom den polske kong Sigismund til militær undsætning, besatte den jyske halvø og iværksatte de kejserlige flådeplaner i Østersøen – havde betragtet en direkte militær konfrontation med kejseren og de katolske som uundgåelig. Følgelig var det svenske folk gennem en yderst bevidst og dygtigt tilrettelagt propagandakampagne systematisk blevet forberedt på den tilstundende krig. Først gennem en religiøst farvet, generelt antikatolsk propaganda, dernæst – fra 1627 – gennem en rent politisk, antikejserlig kampagne, hvis hovedpointe var, at eftersom de katolske med kejseren i spidsen stræbte efter verdensherredømmet og med alle midler søgte at splitte de evangeliske magter med falske løfter og fredsftaler på skrømt, så var det i realiteten umuligt at forhandle sig til rette med dem. Deres fremgang kunne kun standses med militær magt – gennem krig. Spørgsmålet for Sverige var altså ikke krig eller ikke-krig – den var uundgåelig – problemet var reduceret til, om man skulle afvente fjendens komme hjemme i Sverige, eller man hellere selv skulle gribe initiativet og føre krigen over i fjendens lejr, altså en præventivkrig mod kejseren på tysk jord. Med erfaringerne fra

18. Foruden den almindelige oversigtslitteratur bygger det følgende især på Sverker Arnolds-sons forbilledlige undersøgelse af den svenske førkrigspropaganda; S. Arnolds-son, *Krigspropagandan i Sverige före trettioåriga kriget, Göteborgs Högskolas årsskrift*, bd. 47, 7, Göteborg 1941; genoptrykt uden noteapparat i G. Rystad (red), *Historia kring trettioåriga kriget*. Stockholm 1963, s. 15-39.

Kalmarkrigens dage i frisk erindring var svaret på dette spørgsmål ikke svært. Denne agitation fandt sit stærkeste og klareste pointerede udtryk i Gustav Adolfs tale til det samlede svenske rigsråd i december 1628, få måneder før Ulfsbäck-mødet¹⁹, da han bad om rådets principielle tilslutning til at påbegynde præventivkrigen, så snart han fandt tidspunktet gunstigt. I betragtning af den langvarige, systematiske propagandainsats var rigsrådets svar ikke overraskende: det tilsluttede sig uden forbehold kongens planer og overlod til ham selv at bestemme, hvornår angrebet skulle finde sted. Allerede i januar 1629 påbegyndtes udskrivningerne til invasionshæren, og selve felttoget planlagdes til sommeren 1629.

Da Gustav Adolf i slutningen af februar 1629 indledte forhandlingerne i Ulfsbäck med sin danske kollega, skete det med andre ord i fuld bevidsthed om, at Sverige i løbet af kort tid ville befinde sig i åben krig med kejseren – en krig på tysk jord, startet af svenskerne selv. På denne baggrund fremstår hans forhandlingsmål og forhandlingsstrategi som en logisk forlængelse af den politiske linie, han for længst havde udstukket. Intet, Christian IV dér ville gøre eller sige, kunne ændre derved, dertil var planer og forberedelser alt for vidt fremskredne. Dette forhold forklarer måske bedst svenskekongens noget ubeherskede reaktion, da Christian IV under det sidste aftenmøde kom for skade at spørge ham, hvad han i det hele taget havde at gøre i Tyskland. Den danske konge kom nemlig derved – måske uforvarende – til at sætte spørgsmålstejn ved selve grundlaget for den politik, Gustav Adolf da gennem flere år havde viet så mange kræfter og investeret så stor politisk prestige i. Den svenske konges svar ved denne lejlighed viser i øvrigt i hvor høj grad han var ét med sin agitation – eller måske rettere i hvor høj grad han var fanget af sin egen propaganda. Sammenligner man nemlig de grunde til intervention i Tyskland, som Gustav Adolf denne aften med stor hast remsede op, svarer de næsten fra ord til andet til begrundelserne i hans rigsrådstale, da han i december bad om dettes tilslutning til krigen²⁰.

Den lange propagandakampagne havde bidraget til at udkrystallisere Sveriges sikkerhedsproblem så klart i Gustav Adolfs sind, at han på Ulfsbäck-mødet kunne fremstille det i næsten syllogistisk form. De foregående års propaganda havde med stigende styrke og klarhed betonet den såkaldte »søkantskonception«, dvs. den opfattelse at Sveriges sikkerhed beroede på beherskelse af de over for Sverige liggende kyststrækninger, enten gennem svensk besættelse eller ved venligtsindede magters

19. Arnoldsson (G. Rystad), s. 28.

20. Smstds., sml. Gabriel Oxenstiernas beretning (udg. s. 15-16).

tilstedeværelse. Den strategiske grundopfattelse, Gustav Adolf i Ulfsbäck forhandlede ud fra, og som han både direkte og indirekte gav udtryk for under forhandlingerne, kan derfor kort sammenfattes i følgende syllogisme: Sveriges sikkerhed beror på beherskelse af »søkanten«. Danmark er en del af denne²¹. Følgelig er Sveriges sikkerhed afhængig af beherskelse af det danske territorium – eller i det mindste af, at Danmark er elimineret som potentiel modstander. Derfor forsøgene på at sprænge Lübeck-forhandlingerne²². Derfor de gentagne indtrængende tilbud om en militæralliance. Dette havde ikke – som nogle har villet hævde – meget med nordisk forståelsespolitik at gøre. Gustav Adolf forfulgte i forhandlingerne rent svenske magt- og sikkerhedsinteresser. Heri var Danmark udset til at spille præcis den rolle, der passede ind i de svenske planer.

Her overfor står de danske mål og hensigter, der efter danskernes yderst modstræbende optræden i Ulfsbäck forekom Gustav Adolf så gådefulde, at han som tidligere bemærket mistænkte Christian IV for at have været drukken, da han bad Rasch bringe mødet i stand, og som bragte ham til efterfølgende gennem den svenske resident i Helsingør at anstille en undersøgelse af, hvad danskerne egentlig havde tænkt sig²³. Den danske forhandlingsdelegations optræden under mødet stod visselig også i skærende kontrast til svenskernes. Christian IV og hans forhandlere indtog fra først til sidst en afvisende holdning til alle svenske ouverturer. Det viste sig i samtalerne mellem kongerne, bl.a. da Gustav Adolf med stor veltalenhed udviklede farerne ved den kejserlige flådeoprustning, hvortil Christian IV venligt samtykkende, men fuldstændigt uforpligtende blot bemærkede: »Ja, sagen er ikke uden fare«²⁴ og derefter viste sig helt uvillig til at diskutere problemet nærmere. Måske kom det

21. Jfr. Gustav Adolfs udsagn (ifl. Gabriel Oxenstierna, udg. s. 7) om, at »Dannemark nu ähr för Sverige på denn sidan som en mur«.

22. Sverige havde allerede fra årsskriftet udfoldet energiske bestræbelser for at forhindre en dansk separatfred i Lübeck. Under henvisning til det svenske engagement i Stralsund havde svenske diplomater flere gange i januar og februar søgt adgang til forhandlingsbordet i Lübeck, men var hver gang blevet afvist af de katolske forhandlere. Desuden havde svenske udsendinge, Johan Adler Salvius og Johan Sparre i januar været på gesandtskabsrejse til København for at arbejde for en fred, der kom til at omfatte alle interesserede parter. Også disse var blevet afvist af Christian IV, der undvigende henviste sagen til Lübeck; jfr. J. A. Fridericia, *Danmarks ydre politiske Historie, 1629-1635*. Kbh. 1876, s. 42 ff.

23. Den svenske resident, Jonas Bureus' indberetning til Gustav Adolf, dat. Helsingør 15. marts 1629 (*Svenske Rigsarkiv*). Heri hedder det bl.a., »att förr än konungen drog till gränsen, skola rådet, som här voro tillstädes, honom hafva förehållit, att icke begynna någon ny tractat med e. k. Mt., före än den kejserske tractationen vore ändat, och alle riks råden tillstädes«.

24. Gabriel Oxenstiernas beretning (udg. s. 5).

endda tydeligst til udtryk i de danske reaktioner på svenskernes fire »puncta«, der bestod i konsekvent at undvige realdiskussion af de opstillede forslag under temmelig formel henvisning til, at de danske fredsbe- tingelser allerede var indleveret i Lübeck, at hele sagen var for omfatten- de til øjeblikkelig stillingtagen, samt at man ikke ville give råd om en krig, man ikke ønskede at deltage i²⁵. Den danske forhandlingstaktik bestod med andre ord i at undgå reelle forhandlinger, at give ubestemte svar på konkrete forslag og i det hele taget holde en så lav profil som muligt.

Danskernes holdning rimer tilsyneladende kun dårligt med, at initiati- vet til mødet synes at være udgået fra Danmark. Det burde vel indebære, at de danske forhandlere havde et eller andet konkret forhandlingsmål. Men kun på ét tidspunkt under mødet røbede de noget om deres hensig- ter, nemlig under forhandlingerne mellem rigsrådsdelegationerne den 24.²⁶ Direkte presset af svenskerne opstillede de to mål, nemlig 1) at demonstrere de nordiske monarkers enighed og venskab over for omver- denen, og 2) at søge svensk flådehjælp til den søværts inddæmning af den kejserlige flådeoprustning i Østersøen. Mødet afslørede ikke andre dan- ske forhandlingsmål, hvorfor interessen må samle sig om disse to.

Det første mål var i og for sig allerede opfyldt i og med mødets afhol- delse, og selv om det reelle forhandlingsforløb demonstrerede alt andet end enighed, forblev denne viden om sagernes rette sammenhæng jo inden for Ulfsbäck præstegårds fire vægge. En opfyldelse af formålet fordrede derfor blot, at man undgik et åbent brud uden derfor at påtage sig uønskede forpligtelser. Denne delikate balancegang mellem på den ene side at modstå Gustav Adolfs pres og på den anden at undgå et åbent brud gennemførte de danske forhandlere med næsten ækvilibristisk virtu- ositet ved hjælp af deres henholdende og afventende forhandlingstaktik, der således på denne måde finder sin forklaring.

Det andet mål, flådehjælpen, var tydeligvis sekundært i forhold til det første. I hvert fald er der intet tegn på, at danskerne forfulgte spørgs- målet med særlig energi. Tværtimod lod de sig stille tilfreds med de svenske forhandlers ubestemte løfte om, »att Kongen i Swerig wel i Person wilde møde i Søen, om behoff giordis«²⁷, selv om anmodningen falder godt i tråd med den sikkerhedspolitiske grundopfattelse, som Chri- stian IV gang på gang gjorde sig til talsmand for såvel under som efter

25. Sehesteds notater om de danske svar, jfr. ovenfor note 12.

26. Sehesteds optegnelser.

27. Smstds.

mødet: at Danmarks eneste sikkerhed mod den kejserlige flådeoprustning bestod i at bevare og udbygge søherredømmet i Østersøen²⁸. Ud over at pointere synspunktet synes danskerne imidlertid ikke at have gjort stort for at fremkalde svensk flådehjælp, hvilket derfor formentlig må forstås således, at sagen i virkeligheden ikke tillagdes større betydning fra dansk side. Tilbage som reelt mål bliver derfor kun mødets demonstrationseffekt, og for at indse den fulde rækkevidde deraf, er det nødvendigt kort at kaste et blik på den politiske situation, der set med danske øjne dannede baggrund for mødet.

Danmark stod ved årsskiftet 1628/29 ved enden af en tabt krig med hele den jyske halvø besat af kejserlige tropper og en befolkning, der var grundigt træt af krigens hårde prøvelser. Dog var der fra begyndelsen af januar kommet fredsforhandlinger i gang i Lübeck, hvortil en dansk delegation under kansler Friis' ledelse var afsendt²⁹. Modpartens forhandlingsledere var generalerne Tilly og Wallenstein. Efter de indledende ceremonier havde de danske delegerede den 31. januar indleveret de danske forslag til fredsbetingelser, og man afventede nu modpartens reaktion, der dog først forelå i skriftlig form den 2. marts – en uges tid efter Ulfsbäck-mødets afslutning. Ulfsbäck-forhandlerne var dog ikke uvidende om, at den kejserlige chefforhandler, general Wallenstein netop i denne ventetid udfoldede særdeles store bestræbelser for ved gavmilde fredsbetingelser at få afsluttet en hurtig fred med Danmark³⁰. Baggrunden herfor var til dels generalens personlige ønske om på denne måde at sikre sig dansk anerkendelse af hans nyligt erhvervede titel som hertug af Mecklenburg; men først og fremmest var det begrundet i den store strategiske klare erkendelse af, at en hurtig frigørelse fra det danske engagement var nødvendig for at opnå frie hænder over for den nye fjende, Gustav Adolf af Sverige, der stadig tydeligere markerede sine aggressive hensigter. I denne flydende situation havde de danske politikere derfor gode muligheder for at påvirke fredsbetingelserne i en for Danmark gunstig retning, og de danske forhandlers optræden i Ulfsbäck må derfor efter alt at dømmes ses som et forsøg i denne retning. Mødet mellem de to nordiske konger var særdeles velegnet til over for en omverden, der var uden kendskab til mødets reelle forløb, at skabe indtryk af en voksende nordisk enighed og forståelse. En udvikling, der måtte vække både

28. Gabriel Oxenstiernas beretning; jfr. Christian IV's bemærkning i det ovenfor (note 3) omtalte brev til kansleren: »Leg uill holde hannem [de kejserlige flådeenheder] wach for hullid, saa er ieg uyss paa Søen«.

29. Friderica, anf. arb., s. 36ff.

30. Smstds.

uro og ængstelse især hos Wallenstein og derved yderligere anspore ham til at arbejde for lempelige fredsbetingelser og hurtig fredsslutning. Dette forklarer ikke blot de danske forhandlers erklærede interesse i mødets demonstrationsværdi, men også deres uforpligtende holdning til de svenske forslag. Denne baggrund forklarer ligeledes den kendsgerning, at de implicerede danske forhandlere efterfølgende med stor omhu understregede mødets harmoniske forløb – klogeligvis uden i øvrigt at gå i detaljer³¹. Det passer også ind i dette billede, at de danske delegater i Lübeck tre dage før Ulfbäck-mødets start omhyggeligt sørgede for at lække nyheden om kongemødet til de tilstedeværende diplomater³², ligesom det danske diplomati efter mødet synes at have udbredt rygter om det harmoniske kongemøde ude i Europa. I hvert fald kunne den engelske diplomat, Sir Thomas Roe allerede i marts meddele den titulære dronning Elizabeth af Böhmen, at de nordiske konger havde »spoken together and are parted with a perfect understanding and friendship«³³. Hele denne virksomhed, sammenholdt med forhandlernes adfærd på mødet, peger derfor klart i retning af, at mødets demonstrationsværdi for danskerne har været hovedsagen, for derigennem at påvirke Lübeck-forhandlingerne i gunstig retning. Dette lykkedes efter alt at dømme ganske godt: freden blev sluttet få måneder senere på nogle for Danmark overraskende gunstige vilkår, efter at især de kejserlige forhandlere havde ladet krav på krav falde og givet danskerne store indrømmelser.

Sammenfatning og konklusion: Ulfbäck og dominium maris Baltici

Som foran påvist trådte Gustav Adolf ind i Ulfbäck-forhandlingerne med det mål at presse danskerne ind i sit eget sikkerhedspolitiske system og forhindre den truende separatfred med de katolske magter. Intet af dette lykkedes, hvorfor den skuffede konges berømte karakteristik af

31. Jfr. Christian IV's karakteristik af mødet i det ovenfor (note 3) omtalte brev. Det er ligeledes påfaldende, at Sehested i sine optegnelser tegner et langt mere harmonisk billede af forløbet end f.eks. Gabriel Oxenstierna. Dertil kommer også, at Sehested tilsyneladende bevidst undgår at gå i enkeltheder netop på de punkter, hvor uenigheden var størst.

32. I en cirkulærdepeche til en række diplomater ved fredsforhandlingerne, dat. Lübeck den 20. februar 1629 meddelte de danske delegater, at de to nordiske konger skulle mødes til forhandling ved grænsen.

33. Brev, dat. London den 22. marts 1629. Trykt i S. R. Gardiner (ed), *Letters Relating to the Mission of Sir Thomas Roe to Gustavus Adolphus 1629-30*. London 1875.

mødet set under denne synsvinkel var fuldt dækkende. Først da det var for sent³⁴, gik det op for svenskekongen, at han – der selv af alle kræfter havde søgt at udnytte Danmarks tvangssituation til egne formål – var blevet overlistet af det danske diplomati, der gennem en dygtigt gennemført diplomatisk balanceakt tværtimod havde haft held til at udnytte Gustav Adolf, og den trusseffekt han repræsenterede, til at øve en gunstig indflydelse på fredsforhandlingerne i Lübeck. Tværtimod at sprænge disse forhandlinger bidrog Gustav Adolf ved sin blotte deltagelse i Ulfsbäck-mødet til at fremme fredsprocessen i Lübeck. Propagandavåbnets suveræne behersker, Gustav Adolf blev uafvidende selv i Ulfsbäck gjort til en del af en veltilrettelagt dansk propagandainsats. Dansk diplomati fejrede derved en ikke ubetydelig triumf – omend på en tragisk baggrund.

I lyset af den tolkning, der her er søgt argumenteret for, er det derfor på en måde lidt ironisk, at netop dette møde af historikerne ofte er blevet benyttet til at illustrere forskellen i format mellem Gustav Adolf og Christian IV, mellem svenske og danske politikere, med en lidet smigrende vurdering af de sidste til følge. De danske Ulfsbäck-forhandlere viste sig i mindst lige så høj grad som deres svenske kolleger i stand til at fastlægge og forfølge et politisk mål, som de anså for at tjene Danmarks interesser bedst. At dette mål så var temmelig modsat de svenske, forklejner ikke deres indsats som politikere – tværtimod.

Til slut skal vi et øjeblik vende tilbage til udgangspunktet for denne artikel, Leo Tandrup's påstand om, at mødet demonstrerede et fundamentalt interessefællesskab i Østersøen mellem Danmark og Sverige. Det er givetvis korrekt, at Gustav Adolf i sin argumentation gentagne gange understregede eksistensen af et sådant interessefællesskab; men en nærmere gennemgang af svenskekongens argumentation og dens baggrund viste, at der bag denne argumentation lå ren svensk magtpolitik og rent svenske sikkerhedsinteresser. Det er ligeledes ganske korrekt, at de danske forhandlers efterfølgende karakteristik af mødet understregede

34. I et brev, dat. Jönköping den 28. februar 1629 til Dietrich von Falkenberg, der befandt sig på gesandtskabsrejse i Nederlandene, bemærkede Gustav Adolf, at han efter at have overvejet sagerne var kommet til det resultat, at Christian IV med Ulfsbäck-mødet blot ønskede at »ostentera sin amicitiam med oss, förmodande derigenom kunne nå så mycket bättre konditioner med de kejserske«, hvilket var en særdeles præcis vurdering af de danske hensigter. Det samme gælder hans vurdering af det danske ønske om flådehjælp, som han i brevet til Axel Oxenstierna (jfr. ovenfor note 4) karakteriserede med ordene: »icke efter the [de svenske skibe] behöfdes, uthan ad augendam famam«. Han tolkede altså efterfølgende det danske ønske om flådehjælp som ureelt, fremsat blot for demonstrationsværdiens skyld.

den store enighed og harmoni mellem de to riger; men som vist er dette blot udtryk for, hvorledes danskerne ønskede mødet opfattet af omverdenen. Selve forhandlingsforløbet afslører tværtimod frontalt modsatte interesser netop i det vitale *dominium maris Baltici*-spørgsmål, der lurede bag alt, hvad der blev sagt og gjort i Ulfsbäck. De nordiske magters herredømme i Østersøen havde aldrig været et fælles *dominium*. Det havde altid været delt, således at Sverige hævdede sin højhedsret i Østersøens østlige del, mens Danmarks højhedsrettighed strakte sig over havets vestlige del. Under indtryk af skærpede modsætningsforhold til Sverige fandt den danske regering i 1622 endda grund til yderligere at præcisere denne opdeling ved at erklære, at det danske *dominium* geografisk set strakte sig frem til en linie fra Bornholm over Gotland til Øsel³⁵. Derved blev demarkationslinien trukket endnu tydeligere op. Gustav Adolf havde ved hjælp af sin systematiske »søkants«-strategi i landene omkring den østlige Østersø metodisk befæstet herredømmet i sit søområde, mens den danske politik i modsætning hertil gik ud på at hævde højhedsretten gennem konstant tilstedeværelse af en stor dansk orlogsflåde. Imidlertid blev denne tingenes tilstand i slutningen af 1620'erne truet af to forhold, nemlig de svenske erobringer i Polen og den kejserlige flådeoprustning: ved sine erobringer gnavede Gustav Adolf sig systematisk ind i det traditionelt danske højhedsområde, og de kejserlige flåderustninger truede med at fortrænge den danske højhedsrets vigtigste instrument, den danske orlogsflåde. Uden tvivl stod denne udvikling Christian IV smerteligt klart, da han rejste til Ulfsbäck. Men samtidig stod det ham lige klart, at der for Danmark kun gaves én metode til at imødegå den kejserlige trussel uden på samme tid at prisgive væsentlige dele af højhedsretten til Sverige, nemlig styrkelse af den danske orlogsflåde. Disse overvejelser lå formentlig bag den ganske vist noget halvhjertede danske anmodning om svensk flådehjælp. Men i stedet fremkom Gustav Adolf på mødet med en løsning – landmilitær indsats i Nordtyskland under hans ledelse – der med usvigelig sikkerhed ville fratage Danmark dominiet i så godt som hele Østersøen og i stedet overføre det til svenskerne. Var Christian IV gået ind på Gustav Adolfs forslag, ville Sverige derfor med dansk velsignelse have været i stand til at føre søkantsstrategien til den logiske afslutning: fuldstændig beherskelse af

35. Litteraturen om dominieproblemet er omfangsrig. Her henvises blot til en mesterlig lille oversigt af Nils Ahnlund, *Dominium maris Baltici*; trykt i forf.s *Tradition och Historia*. Stockholm 1956, s. 114-30. Den danske erklæring af 1622 findes trykt i Kr. Erslev (udg.), *Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid*. Bd. I, Kbh. 1883-85, s. 336-37.

Østersøens kyster med deraf følgende krav om fuldstændigt dominium. Gustav Adolf var naturligvis fuldt på det rene med disse implikationer af hans allianceforslag, hvilket klart nok fremgår af hans berømte landgangsmanifest, da han året efter steg i land i Nordtyskland. Heri tiltog han sig udtrykkeligt et *tutela peculiaris* over hele Østersøen, et særligt svensk beskyttelsesherrederømme, der i realiteten frakendte Danmark den hidtil hævdede højhedsret³⁶. I lyset heraf bør det derfor næppe undre, at den danske regering ikke blot afviste de svenske forslag i Ulfsbäck, men også ved Christian IV's udtalelser markerede sin tydelige opskræmthed over de svenske invasionsplaner.

Selv om forhandlingerne i Ulfsbäck tilsyneladende handlede om, hvorledes de kejserlige trusler bedst kunne imødegås, drejede de sig i realiteten hele tiden om dominieproblemet. På dette felt lå den virkelige interessekonflikt, og netop den var i kraft af den igangværende militærpolitiske udvikling uløselig gennem forhandlinger på dette tidspunkt. Kongemødet i Ulfsbäck blev derfor blot endnu et synligt udtryk for de fundamentale interessemodsatninger mellem de to nordiske riger, der, selv om de optrådte under forskellige betegnelser, alle kan føres tilbage til de to rigers lange konflikt om dominium maris Baltici. Den eneste virkelige fælles interesse, der beherskede forhandlerne i Ulfsbäck, var begge parter ønske om og vilje til at udnytte modpartens svaghed eller blottelse til fremme af egne interesser. I denne henseende viste danskerne sig ved denne lejlighed til at være de dygtigste.

36. Ahnlund, anf. arb., s. 123.